

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2025.1.28>

Л. Л. Яворська,

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри правоохоронної діяльності
Навчально-наукового юридичного інституту
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
ORCID ID: 0009-0007-4942-2107

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті досліджено правові та організаційні засади надання первинної психологічної допомоги особам, постраждалим в умовах збройного конфлікту, з урахуванням міжнародних стандартів, національного законодавства України та сучасних викликів, пов'язаних із війною. Актуальність теми зумовлена масштабними психоемоційними наслідками війни для населення України, зростанням рівня психічних травм, тривожних та стресових розладів, що вимагають невідкладної психологічної підтримки як елементу системи захисту прав людини.

Зазначено, що війна є не лише джерелом фізичної загрози, але й значною гуманітарною кризою, яка призводить до масової психоемоційної дестабілізації, порушення соціальних зв'язків та руйнування систем життєзабезпечення.

Доведено, що психологічна допомога постраждалим в умовах війни є не лише гуманітарною необхідністю, але й юридично обґрунтованим обов'язком держави відповідно до міжнародних стандартів, зокрема положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, керівних принципів IASC та рекомендацій ВООЗ.

У статті проаналізовано нормативно-правову базу України, яка регламентує надання психологічної допомоги, зокрема Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я», постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства охорони здоров'я та акти сектору оборони й надзвичайних ситуацій. Визначено, що в Україні поступово формується багаторівнева система психосоціальної підтримки, яка охоплює як державні інституції, так і громадські організації, волонтерські ініціативи та міжнародних партнерів.

Окреслено основні заходи первинної психологічної допомоги в Україні та зроблено висновок про необхідність подальшого удосконалення нормативно-правового забезпечення, розширення доступу до допомоги та створення сталої системи міжвідомчої координації для ефективного захисту психічного здоров'я громадян в умовах збройної агресії.

Ключові слова: *первинна психологічна допомога, психічне здоров'я, війна, права людини, міжнародно-правові стандарти, психосоціальна підтримка, система охорони психічного здоров'я, правове регулювання.*

Актуальність проблеми. Важливість дослідження зумовлена масштабними психоемоційними наслідками збройної агресії російської федерації проти України, яка спричинила значне зростання випадків стресових, тривожних і депресивних розладів серед населення. Особливо вразливими є внутрішньо переміщені особи, діти, ветерани, особи, які пережили полон або втрату близьких.

У таких умовах надання первинної психологічної допомоги стає не лише гуманітарною необхідністю, але й юридичним обов'язком держави відповідно до міжнародних стандартів прав людини. Водночас національна нормативно-правова база України лише нещодавно почала формувати системні засади регулювання цієї сфери. Це визначає потребу у комплексному аналізі правових та організаційних

аспектів надання такої допомоги з метою забезпечення ефективного захисту психічного здоров'я громадян в умовах війни.

Мета статті – визначення та аналіз правових і організаційних засад надання первинної психологічної допомоги потерпілим в умовах збройного конфлікту (війни) з урахуванням міжнародних стандартів, національного законодавства України та сучасних викликів.

Як відомо, війна являє собою форму збройного конфлікту між державами, народами або соціальними групами, що характеризується організованим і систематичним застосуванням насильства з метою вирішення політичних, територіальних, економічних чи ідеологічних суперечностей. Її визначальними ознаками є використання збройних сил, ведення бойових дій та прагнення досягти стратегічних чи тактичних переваг шляхом силового впливу.

Війна як екстремальна соціальна та гуманітарна криза супроводжується не лише масштабними фізичними руйнуваннями та людськими втратами, а й значними психоемоційними потрясіннями для населення.

Російська збройна агресія проти України, що триває з 2014 року та особливо загострилася після повномасштабного вторгнення у 2022 році, поставила перед державою та суспільством виклики, пов'язані із забезпеченням не лише фізичної безпеки громадян, але й охорони їхнього психічного здоров'я.

Згідно з висновками Всесвітньої організації охорони здоров'я, у зонах збройних конфліктів понад 20% людей стикаються з симптомами гострого стресу, депресії, тривожних розладів або посттравматичного стресового розладу [1].

Подібні дані підтверджуються і в Україні: згідно з соціологічними дослідженнями, майже третина громадян зазнали психоемоційних травм, які вимагають невідкладної психологічної підтримки [2]. Особливо вразливими є внутрішньо переміщені особи, біженці, діти, ветерани війни, особи, які пережили полон або втрату близьких.

У таких умовах особливого значення набуває інституціоналізація та правове закріплення системи надання первинної психологічної допомоги – оперативної, доступної та короткострокової підтримки, яка спрямована на зниження гостроти стресової реакції, запобігання розвитку більш серйозних психічних розладів та відновлення базового відчуття безпеки. Саме така допомога має бути першим кроком у системі багаторівневої психосоціальної підтримки,

рекомендованої провідними міжнародними організаціями (ВООЗ, ЮНІСЕФ тощо).

Попри очевидну актуальність питання, українське законодавство лише починає формувати нормативно-правову основу для системного регулювання сфери первинної психологічної допомоги в умовах війни.

Доцільно розпочати аналіз з міжнародно-правових стандартів, які регламентують надання психологічної підтримки особам, постраждалим унаслідок збройних конфліктів.

Міжнародно-правова основа охорони психічного здоров'я жертв війни формується нормами міжнародного гуманітарного права та стандартами у сфері прав людини. Відповідно до положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, кожна особа має невід'ємне право на досягнення найвищого можливого рівня фізичного і психічного здоров'я. Держави-учасниці зобов'язані вживати всіх необхідних заходів для забезпечення доступності медичної та психологічної допомоги для своїх громадян, у тому числі в умовах надзвичайних ситуацій [3].

Питання психологічної підтримки жертв конфліктів отримало своє відображення і в інших міжнародно-правових документах. Так, Декларація ООН про базові принципи правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою акцентує, що жертви повинні мати доступ до належної матеріальної, медичної, психологічної та соціальної допомоги, яка має надаватися як державними органами, так і громадськими та волонтерськими організаціями [4].

Попри те, що Женевські конвенції та їх Додаткові протоколи не містять прямої деталізації психологічної підтримки, вони гарантують пораненим і хворим особам право на гуманну медичну допомогу, передбачаючи, зокрема, сприяння діяльності міжнародних гуманітарних організацій, таких як Міжнародний Комітет Червоного Хреста [5].

У сучасній міжнародній практиці питання психологічної допомоги розглядається як невід'ємний елемент гуманітарної відповіді на наслідки конфліктів. Міжнародні гуманітарні організації наголошують на необхідності інтеграції психологічної складової у всі програми порятунку, відновлення та реабілітації постраждалих.

Відповідно до керівних принципів Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO) та Міжвідомчого постійного комітету ООН (IASC), ефективна модель психологічної підтримки

базується на багаторівневій системі допомоги: від надання першої психологічної підтримки (яку можуть забезпечувати особи без медичної освіти) до спеціалізованої психотерапевтичної та медичної допомоги особам, що потребують тривалої підтримки [6].

Міжнародні керівні принципи Міжвідомчого постійного комітету (IASC) наголошують на необхідності комплексного та міжсекторального підходу до надання психологічної допомоги в умовах надзвичайних ситуацій. Зокрема, рекомендовано забезпечувати координацію зусиль різних секторів – охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, юстиції та інших – для формування єдиної, ефективної системи реагування на кризові ситуації [6; 7].

Особливу увагу у зазначених принципах приділено важливості інтеграції психологічної складової в усі етапи планування і реалізації заходів з реагування на надзвичайні ситуації. Визначено, що раннє втручання, зокрема через системи кризового консультування та надання першої психологічної допомоги, є ключовим фактором зменшення негативних наслідків психотравмуючих подій.

Крім того, акцентовано на необхідності розвитку стійкості (резильєнтності) спільнот як стратегічного напрямку зміцнення психосоціальної підтримки, що дозволяє не лише знижувати рівень гострого стресу серед населення, а й формувати довгострокові механізми адаптації до кризових викликів.

У контексті національного законодавства України щодо первинної психологічної допомоги в умовах збройного конфлікту слід відзначити, що правове регулювання цієї сфери є відносно новим напрямом розвитку вітчизняної правотворчості. Традиційна нормативно-правова база, зокрема Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року [8], була зосереджена переважно на забезпеченні психіатричної допомоги особам із психічними розладами, не охоплюючи окремо сфери психологічної підтримки в кризових ситуаціях.

Однак останніми роками у зв'язку з воєнними подіями та зростанням суспільного запиту на психологічну допомогу законодавець вжив низку кроків для розширення правового поля у цій сфері.

Зокрема, ухвалений 15 січня 2025 року Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я», який набирає чинності з лютого 2026 року, вперше на законодавчому рівні вво-

дить класифікацію видів допомоги, серед яких визначено і «першу психологічну допомогу» [9].

У законі підкреслюється, що така допомога є короткотривалим видом допомоги, спрямованим на відновлення відчуття безпеки та соціально-емоційного зв'язку з іншими людьми, пом'якшення наслідків впливу стресу і відновлення почуття контролю над ситуацією для осіб, які пережили кризові, екстремальні або травмівні події. Перша психологічна допомога може надаватися особою, що не є фахівцем у сфері психічного здоров'я, проте пройшла навчання і володіє базовими навичками надання першої психологічної допомоги.

Основними завданнями першої психологічної допомоги в Законі вказано наступні:

- 1) оцінювання поточних потреб та труднощів осіб, яким надається допомога;
- 2) надання практичної допомоги у задоволенні базових потреб осіб, яким надається допомога;
- 3) надання емоційної підтримки особам, яким надається допомога;
- 4) надання допомоги в отриманні інформації, встановлення зв'язку із представниками інших служб, допомоги яких потребує особа;
- 5) захист осіб, яким надається допомога, від подальшої шкоди та безпосереднього впливу кризової, екстремальної або травмівної події, що відбулася [9].

Значним кроком у розвитку нормативно-правового забезпечення стала також Постанова Кабінету Міністрів України № 1338 від 29 листопада 2022 року, якою затверджено «Порядок та умови надання безоплатної психологічної допомоги» особам з числа ветеранів війни та членам їхніх сімей [10]. Цим документом передбачено можливість отримання кризової психологічної підтримки (першого рівня) безпосередньо у визначених державних та місцевих центрах або соціальних службах. Для отримання більш спеціалізованої допомоги другого та третього рівнів визначено порядок звернення через сімейних лікарів або відповідні підрозділи Міністерства у справах ветеранів.

Крім того, важливим нормативно-правовим актом у цій сфері є наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13 грудня 2023 року № 2118 «Про затвердження Порядку надання психосоціальної допомоги населенню» [11]. Зазначений документ систематизує підходи до організації психосоціальної підтримки, зокрема щодо запобігання суїцидальній поведінці та психологічної реабілітації постраждалих від

збройної агресії. Він також визначає механізми міжвідомчої взаємодії між медичними працівниками, соціальними службами, волонтерськими організаціями та іншими учасниками процесу надання допомоги.

Таким чином, законодавча база України поступово адаптується до викликів збройного конфлікту, закладаючи правові засади для системного впровадження первинної психологічної допомоги та створюючи умови для її доступності широким верствам населення, постраждалим від бойових дій.

Організаційне забезпечення надання психологічної допомоги в Україні здійснюється через систему центральних та місцевих органів державної влади, що функціонують у взаємодії відповідно до визначених законодавством повноважень.

Одним із ключових органів у цій сфері є Міністерство охорони здоров'я України, яке відповідає за інтеграцію питань охорони психічного здоров'я у систему первинної та вторинної медичної допомоги, забезпечуючи таким чином реалізацію права громадян на доступ до відповідних послуг.

Важливу роль у сфері соціальної підтримки постраждалих від збройної агресії виконує Міністерство соціальної політики України, яке забезпечує функціонування соціальних програм, спрямованих на надання допомоги вразливим верствам населення.

Окремий сектор охоплює діяльність Міністерства у справах ветеранів України, яке здійснює організацію та координацію роботи мережі центрів психологічної реабілітації учасників бойових дій, а також мобільних груп психологів, які надають допомогу у зонах активних бойових дій.

Водночас чинне законодавство надає органам місцевого самоврядування та військовим адміністраціям повноваження щодо організації психологічних служб на рівні територіальних громад, що забезпечує наближення послуг до населення.

У структурі силових відомств України функціонують спеціалізовані підрозділи психологічного забезпечення, що є важливою складовою національної системи кризового реагування. Зокрема, у Державній службі України з надзвичайних ситуацій діє психологічна служба, діяльність якої регламентується наказом Міністерства внутрішніх справ України № 747 від 2017 року [12]. Ця служба відповідає за розгортання пунктів екстреної психологічної допо-

моги у випадках ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надзвичайних подій. Відповідні накази МВС визначають організаційні та процедурні аспекти роботи психологів у складі ДСНС, зокрема форми та обсяги допомоги постраждалим.

У Збройних Силах України створено Централізоване управління психологічного забезпечення, яке функціонує відповідно до наказу Міністерства оборони України № 278/нм від 02 травня 2024 року [13]. Це управління здійснює формування та реалізацію державної політики у сфері психологічного забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей. Серед його основних завдань – організація системи кризової психологічної допомоги, координація діяльності з надання підтримки військовим, які зазнали психологічних травм, пережили полон або інші форми тяжких психоемоційних потрясінь.

Таким чином, в Україні поступово формується вертикально інтегрована система управління психологічною підтримкою в умовах збройного конфлікту, що охоплює як військовий, так і цивільний сегменти, сприяє мобілізації організаційних, кадрових та ресурсних можливостей держави для ефективного реагування на гуманітарні виклики війни.

Національні ініціативи у сфері надання первинної психологічної допомоги постраждалим від збройного конфлікту в Україні активно доповнюються діяльністю громадських організацій та міжнародних гуманітарних структур. Значну роль у цій сфері відіграє Товариство Червоного Хреста України, яке з початку воєнних дій системно надає первинну психологічну допомогу та базову психосоціальну підтримку внутрішньо переміщеним особам і постраждалим у місцях тимчасового розміщення та проживання. Волонтери Червоного Хреста залучені як до роботи у зонах активних бойових дій, так і до діяльності центрів надання гуманітарної допомоги, забезпечуючи інформування населення, кризове консультування та елементи психоемоційної підтримки.

Важливим елементом розвитку національної системи підтримки є діяльність громадських організацій, зокрема Благодійного фонду «Право на захист», який впровадив програму «Служба турботи про психічне здоров'я». В рамках цієї ініціативи забезпечується надання безоплатних індивідуальних кризових консультацій внутрішньо переміщеним особам та іншим постраждалим від війни, як у дистанційному

форматі, так і безпосередньо у постраждалих громадах. Додатково в межах програми організовуються групи підтримки, виїзди мобільних бригад до тимчасових притулків та укрить, що засвідчує інтеграцію комплексного підходу до надання психосоціальної допомоги [14].

Міжнародні організації, зокрема установи системи ООН та міжнародні донори, відіграють важливу роль у розвитку та підтримці системи психосоціальної допомоги в Україні. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) активно сприяє навчанню медичних працівників за протоколом mhGAP, спрямованим на розширення доступу до психіатричної та психологічної допомоги у кризових ситуаціях [15].

Дитячий фонд ООН (UNICEF) та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) інтегрують компоненти охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (MHPSS) у свої гуманітарні програми, орієнтовані на дітей, жінок, внутрішньо переміщених осіб та інші вразливі групи [16].

Варто також відзначити діяльність міжнародної ініціативи Sane Ukraine, яка організовує навчальні тренінги з кризових інтервенцій та групові психотерапевтичні сесії для представників вразливих громад. Ця програма реалізується на основі партнерства між українськими та іноземними фахівцями у галузі психології, що сприяє поширенню кращих світових практик у сфері психосоціальної підтримки [17].

Таким чином, сучасна практика надання первинної психологічної допомоги в Україні забезпечує участь широкого кола суб'єктів – від державних органів влади до громадських організацій, міжнародних агенцій та волонтерських ініціатив. Такий підхід створює передумови для формування стійкої та доступної системи підтримки осіб, постраждалих від збройної агресії.

Насамкінець доцільно окреслити основні заходи первинної психологічної допомоги (ППД), що визначаються як міжнародними стандартами, так і чинним законодавством України, зокрема Законом України «Про систему охорони психічного здоров'я» та відповідними підзаконними актами.

Відповідно до рекомендацій Міжвідомчого постійного комітету ООН (IASC), Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO) та положень українського законодавства, первинна психологічна допомога розглядається як короткострокове, невідкладне втручання, спрямоване на зниження рівня психоемоційного напруження, мінімізацію ризиків розвитку гострих

психічних розладів і відновлення базового відчуття безпеки та контролю в умовах кризи [6; 7]. Її головна мета – стабілізувати психоемоційний стан постраждалої особи та сприяти її подальшій соціальній адаптації.

До основних заходів первинної психологічної допомоги (ППД) належать:

1. Відновлення відчуття фізичної та психологічної безпеки

Першочерговим завданням є створення для потерпілої особи такого середовища, у якому вона не відчуває безпосередньої загрози життю чи здоров'ю. Безпека розглядається як передумова для подальшого емоційного відновлення та прийняття допомоги. Це може передбачати евакуацію із небезпечних територій, забезпечення елементарних житлових умов, харчування та медичного супроводу.

2. Надання емоційної підтримки

Важливою складовою є надання базової психологічної підтримки шляхом активного слухання, виявлення емпатії, співчуття та прийняття емоцій потерпілої особи без тиску чи осуду. Такий підхід допомагає людині висловити свої почуття та знизити рівень тривожності. Підкреслюється, що вже сам факт небайдужого ставлення з боку іншої людини може стати вагомим чинником стабілізації емоційного стану.

3. Стабілізація емоційного стану

У процесі надання ППД застосовуються прості техніки саморегуляції: регулювання дихання, заземлення, фокусування на безпечних образах або поточному моменті. Ці методи спрямовані на зниження психофізіологічного збудження, нормалізацію роботи нервової системи та запобігання розвитку панічних чи дисоціативних реакцій.

4. Забезпечення доступу до достовірної інформації

Відсутність чіткої та правдивої інформації часто посилює тривогу та відчуття безпорадності. Тому серед основних заходів ППД є інформування постраждалої особи про її поточну ситуацію, доступні ресурси допомоги, подальші кроки або плани евакуації. Інформація має бути зрозумілою, точною та надаватися у доступній формі.

5. Залучення до соціальних контактів та підтримки громади

Відновлення соціальних зв'язків та інтеграція у спільноту визнаються одними з найефективніших засобів зниження психологічної вразливості. Підтримка родини, громади чи волонтерів допомагає особі відчувати свою приналежність,

отримати не лише емоційну, але й практичну допомогу, що є запорукою її поступового відновлення.

6. Скерування до фахівців у разі необхідності

ППД не є альтернативою спеціалізованої психотерапевтичної чи психіатричної допомоги. Одним із завдань первинної допомоги є своєчасне виявлення осіб із ризиками розвитку тяжких психічних розладів (наприклад, посттравматичного стресового розладу, депресії, суїцидальної поведінки) та їх спрямування до відповідних медичних чи психологічних служб.

Важливою рисою українського законодавчого підходу, що відповідає міжнародним рекомендаціям IASC та WHO, є те, що надання первинної психологічної допомоги дозволено не лише професійним психологам, а й особам, які пройшли відповідне навчання (волонтерам, соціальним працівникам, представникам громад, освітянам). Все це сприяє розширенню доступу до допомоги та формуванню інклюзивної моделі психосоціальної підтримки населення в умовах війни.

Водночас нормативно-правова база України ще потребує подальшої деталізації щодо стандартів надання ППД, підготовки належних фахівців та забезпечення координації між секторами охорони здоров'я, соціального захисту та громадянського суспільства. Врахування цих аспектів дозволить створити ефективну, стійку та доступну систему реагування на психологічні наслідки збройного конфлікту.

Висновок. В умовах повномасштабної війни психологічна допомога постраждалим постає не лише як гуманітарна потреба, а й як юридично обґрунтований обов'язок держави відповідно до міжнародних стандартів прав людини та положень національного законодавства. Міжнародно-правові акти закріплюють право кожної особи на найвищий досяжний рівень психічного здоров'я, що передбачає зобов'язання держав забезпечувати доступ до необхідної психологічної та психосоціальної допомоги, особливо в умовах надзвичайних ситуацій.

Україна вже здійснила низку важливих кроків у напрямку нормативного закріплення механізмів надання первинної психологічної допомоги, зокрема шляхом ухвалення Закону України «Про систему охорони психічного здоров'я», прийняття постанов Кабінету Міністрів щодо забезпечення допомоги ветеранам війни, а також затвердження галузевих нормативних актів Міністерства охорони здоров'я та ство-

рення спеціалізованих психологічних підрозділів у структурах Міністерства оборони та Державної служби з надзвичайних ситуацій.

Активне залучення громадянського суспільства, волонтерських організацій та міжнародних партнерів значно розширює можливості системи психосоціальної допомоги, однак без належної державної підтримки, інституціоналізації та гарантованого фінансування ці ініціативи залишаються незбалансованими та недостатньо стійкими.

Удосконалення нормативно-правової бази у поєднанні з впровадженням системних практичних заходів – зокрема обов'язкових тренінгів з кризової психології для осіб, залучених до роботи з потерпілими, створення постійно діючих міжвідомчих «психологічних штабів» на національному та регіональному рівнях – має стати запорукою забезпечення своєчасної, якісної та доступної психосоціальної підтримки для всіх категорій постраждалих.

Лише комплексний, інтегрований та ресурсно забезпечений підхід, що поєднує правові, організаційні та соціальні механізми, здатен ефективно протидіяти довгостроковим психологічним наслідкам війни та сприяти психічному відновленню населення, що є однією із ключових передумов сталого розвитку й безпеки української держави.

Список використаної літератури:

1. Загора О. Тривожність під час війни: шляхи терапії // Психічні та психологічні розлади під час війни: лікування й реабілітація : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (24–25 трав. 2023 р.). URL: https://health-ua.com/multimedia/userfiles/files/2023/Nevro_3_2023/Nevro_3_2023_st29.pdf.
2. Підтримка ментального здоров'я в часи війни [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viyny>.
3. Bohdanova K., Weiss M., Weckesser S. Lessons from Ukraine on protecting mental health during conflict [Електронний ресурс]. 22 верес. 2023 р. URL: <https://www.statnews.com/2023/09/22/sane-ukraine-mental-health-during-conflict/#:~:text=As%20of%20September%202023%2C%20the%C2%A0United,and>
4. Резолюція № 995_114 від 29.11.1985 р. «Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою» [Електронний ресурс]. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/158595___158595.

5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
6. Mental health in emergencies [Електронний ресурс]. World Health Organization. 6 May 2025. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-in-emergencies#:~:text=,care%20and%20other%20basic%20needs>.
7. IASC Guidelines for mental health and psychosocial support in emergency settings [Електронний ресурс]. World Health Organization. 7 Feb. 2007. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/iasc-guidelines-for-mental-health-and-psychosocial-support-in-emergency-settings#:~:text=The%20Guidelines%20include%20a%20matrix%2C,being%20implemented%20during%20an%20emergency>.
8. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лют. 2000 р. № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 19. Ст. 143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>.
9. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні : Закон України від 15 січ. 2025 р. № 4223-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text>.
10. Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листоп. 2022 р. № 1338 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text>.
11. Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13 груд. 2023 р. № 2118, зареєстр. в Мін'юсті України 25 січ. 2024 р. за № 126/41471 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text>.
12. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31 серп. 2017 р. № 747 [Електронний ресурс]. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/377553__377618.
13. Про затвердження Положення про Управління психологічного забезпечення : наказ Міністерства оборони України від 02 трав. 2024 р. № 278/нм [Електронний ресурс]. URL: <https://lexinform.com.ua/militarylex/nakaz-278-nm-vid-02-05-2024-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-upravlinnya-psychologichnogo-zabezpechennya/>.
14. Благодійний фонд «Право на захист» [Електронний ресурс]. URL: <https://r2p.org.ua/>.
15. Всесвітня організація охорони здоров'я. Інструменти mhGAP для громади: програма дій із подолання прогалин у сфері психічного здоров'я BOO3. [Електронний ресурс]. 22 лип. 2022 р. URL: <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/9789241516556>.
16. ЮНІСЕФ в Україні [Електронний ресурс]. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/about-unicef>.
17. Благодійний фонд «SaneUkraine» [Електронний ресурс]. URL: <https://www.saneukraine.org>.

Yavorska L. L. Legal and organizational framework for the provision of primary psychological assistance to victims in the context of war

The article examines the legal and organizational framework for the provision of primary psychological assistance to individuals affected by armed conflict, taking into account international standards, the national legislation of Ukraine, and contemporary challenges associated with the ongoing war. The relevance of the topic is driven by the large-scale psycho-emotional consequences of the war for the population of Ukraine, the rising incidence of psychological trauma, anxiety, and stress-related disorders, which necessitate urgent psychological support as an integral element of the human rights protection system.

It is emphasized that war constitutes not only a source of physical danger but also a significant humanitarian crisis that leads to widespread psycho-emotional destabilization, the breakdown of social ties, and the destruction of vital infrastructure. It is substantiated that psychological assistance to victims in the context of war is not only a humanitarian necessity but also a legally grounded obligation of the state in accordance with international standards, particularly the provisions of the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the IASC Guidelines, and the recommendations of the World Health Organization (WHO).

The article provides an analysis of Ukraine's legal and regulatory framework governing the provision of psychological assistance, including the Law of Ukraine "On the Mental Health Care System," resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, orders of the Ministry of Health, as well as relevant acts within the defense and emergency response sectors. It is established that

Ukraine is gradually developing a multi-level system of psychosocial support that encompasses state institutions, civil society organizations, volunteer initiatives, and international partners.

The article outlines the main measures of primary psychological assistance implemented in Ukraine and concludes with the need for further improvement of the legal and regulatory framework, expansion of access to assistance, and the creation of a sustainable system of interagency coordination to ensure the effective protection of citizens' mental health in the context of armed aggression.

Key words: *primary psychological assistance, mental health, war, human rights, international legal standards, psychosocial support, mental health care system, legal regulation.*